

MEDETNIČNI ODNOSI IN POLITIKA

Boris Jesih

Uvod

Osnovno vprašanje, ki se postavlja, ko govorimo o sferi politike v medetničnih odnosih, tudi na področju izvedene raziskave in na vzorcu, ki smo ga imeli na razpolago, se suče okoli podmene velikosti, političnega vpliva in prodornosti manjšinskega vprašanja. Vprašanje politične participacije manjšin je eno temeljnih vprašanj demokracije. Pri tem nikakor ne mislimo samo narodnih manjšin, ampak vse druge vrste manjšin v družbi.

Kljub temu se narodne, etnične, jezikovne, kulturne manjšine ali kakorkoli jih že imenujemo prav pri participaciji pri oblasti, na nek način hočejo razlikovati od ostalih depriviligiranih manjšin v družbi. To ponavadi razlagajo z zgodovinskimi, mednarodnopravnimi ali čisto političnimi argumenti. V bistvu pa je to posledica nezmožnosti bivanja v lastni nacionalni državi, kar pa v sodobnem času velja za vse večje število ljudi v skoraj vseh okoljih. Temeljno vprašanje, ki se postavlja je ali so zaradi zgoraj navedenih lastnosti sploh tovrstne manjšine lahko deležne posebnega položaja pri politični participaciji in v kakem obsegu naj imajo pri participaciji pri oblasti poseben položaj. Ali zgolj pri zadevah, ki se tičejo uresničevanja njihovih čisto specifičnih manjšinskih pravic ali tudi pri urejanju vseh ostalih vprašanj njihovega družbenega okolja, saj so zelo široko gledano vsa vprašanja družbenega okolja tudi vprašanja manjšine, ki v njem živi. Nadalje so bistvenega pomembna zagotovila, ki naj to participacijo omogočajo, točneje povedano tudi posebnega položaja, ki ga imajo manjšine v organih predstavniške in izvršne oblasti.

Slovenska ustava in pripadajoča zakonodaja je v tem smislu postavila ustrezen zakonski okvir. Zakonska izhodišča predstavljajo torej samo okvir, ki omogoča enakopravno artikulacijo posebnih manjšinskih interesov, realna politika, na različnih nivojih, pa vprašanje artikulacije političnih interesov lahko poenostavi ali pa tudi izrazito postavi v kompleksni položaj poln nepredvidljiv situacij in oporekanj pravice manjšine po lastni politični artikulaciji. Italijanska (in madžarska) narodna skupnost je, glede na svojo majhno številčno moč, z zakonsko ureditvijo dobila možnost soodločanja pri politiki, obenem pa je pa je prav, v zadnjem času od nekaterih zelo osporavana dodatna volilna pravica, predstavnikom skupnosti omogočila, da artikulacija njihov političnih interesov ni reducirana zgolj na interes manjšincev. Sedanja ureditev omogoča predstavnikom manjšine, da so tudi v političnem okolju enakopravni tudi kot državljani ne pa samo kot člani manjšinske skupnosti, ki lahko volijo samo predstavnike, ki bodo zastopali samo njihove manjšinske interese, ampak tudi interese, ki so nastali na podlagi njihove siceršnje svetovnonazorske in politične opredelitve. Reduciranje političnih inte-

resov pripadnikov manjšin zgolj na manjšinske interese, bi jih postavila v enak položaj s političnimi strankami in bi v bistvu razvrednotila ustavno zagotovljeno politično predstavništvo. Prav dodatna volilna pravica jim je omogočila enakopravno uresničevanja interesov svojih splošnih državljskih interesov.

V večjem delu Evrope danes tečejo tudi razprave kako zagotoviti politično participacijo imigrantskim skupnostim oziroma ti. novim manjšinam, še več govora je tudi o zagotovitvi možnosti participacije na posameznih volitvah tudi članom skupnosti, ki niso državljani odločene države ampak v njej delajo ali tudi samo bivajo. Oporekanje splošne politične enakopravnosti postavlja pod vprašaj koncept avtohtonosti pri določanju varstva manjšin. Npr. na Švedskem imajo že od 1974 zagotovljeno volilno pravico na lokalnih volitvah vsi tuji državljani, ki tam živijo več kot tri leta¹. Seveda je vprašanje tudi v tem v koliki meri se bo politično življenje v Evropi podredilo konceptom univerzalizacije, kot npr. na trgu delovne sile in bodo posamezni razlogi "nacionalne" narave postali irelevantni. Seveda bi bili v zmoti, če bi trdili, da nacionalna država, ki je po nekaterih le še relikt 19. stoletja², ne imela svojih včasih celo ksenofobičnih zagovornikov. Omenimo naj samo primer Francije, ki je zakonsko omejila priseljevanje, podobne tendence pa je zaslediti tudi pri delu politike sosednje Avstrije. Omejevanje priseljevanja, ali pa tudi pravic posameznim manjšinam ne bo nikakor rešilo vprašanj, ki se nujno pojavljajo ob njihovem sobivanju z večinskim prebivalstvom.

V našem primeru gre za izrazito majhno narodno skupnost. Številčna moč naj ne bi bil odločilen dejavnik za zagotovitev pravic manjšin, kljub temu pa je ne gre zanemarjati. Vprašanje je, kdaj je neka manjšina velika ali majhna. Težko bi določili, kje je tista meja, ko govorimo o veliki ali majhni manjšinski skupnosti, tudi v mednarodnih dokumentih težko najdemo točno opredelitev kdaj je neka skupnost zadosti velika, da je sploh lahko manjšina. Posebej se to vprašanje postavlja, ko gre za določitev obsega in nivoja določenih manjšinskih pravic. Prav, ko govorimo o malih skupnostih pa so statistični podatki skorajda neuporabni. Vsekakor je status manjšine važnejši od števil.

Seveda ne moremo mimo tega, da je statistična moč manjšine, sicer izredno pomemben kazalec njenega položaja v določenem okolju, vendar pa istočasno priložnost za nešteto razlag, manipulacij in tudi popolnoma resnih zakonskih ukrepov, ki ta položaj determinirajo in to vkljub vsem dvomom, ki se pojavljajo lahko rečemo pri vseh načinih ugotavljanja manjšin, še posebej če le-ta ugotavljajo nenehno zmanjševanje manjšinskega prebivalstva.

Če poskušamo razmejiti narodne manjšine od drugih skupin v neki družbi potem manjšino opredeljujemo kot (v literaturi se uporabljajo tudi izrazi etnična manjšina, narodna skupina, etnija, jezikovna manjšina, jezikovna skupina) kot skupino prebivalstva nekega naroda, ki živi izven države matičnega naroda in je v državi, v kateri biva etnično manjšinsko prebivalstvo. So ideološko in politično heterogene, ker v njih prevladuje nacionalno nad razrednim in so ponavadi organizirane v organizacije po nacionalnem principu, predvsem pa se ne bori za oblast temveč kvečjemu za enakopravnost z večinskim narodom. Bolj izjema kot pravilo je tudi njena možnost participacije bodisi kot enakopravnega dela znotraj političnih strank, bodisi v sistemu odločanja posamez-

¹ Soininen, Maritta, Henry Bäck: Electoral participation among immigrants in Sweden: integration, culture and participation. *New Community*, (Warwick) 20, 1, 1993, str.111-130

² Glotz, Peter: *Der Irrweg des Nationalstates*. Stuttgart, 1990

nih držav v območjih, ko gre za zadeve, ki se manjšine neposredno tičejo. Manjšina je že zaradi tega, ker predstavlja številčno omejeno skupnost tudi v različnih odnosih podrejenosti (kulturna, jezikovna, socialna, politična). Podrejenost je torej tudi politična. Manjšine se politično, če to zelo grobo omejimo, opredeljujejo za dva modela in sicer za integrativni model in za model samostojnosti z različnimi oblikami kooperacij. Formalno urejena politična enakopravnost je samo zunanji izraz enakopravnosti, ki dostikrat zelo dobro skriva politično podrejenost. Tako je npr. kosovski Albanec bil tudi predsednik predsedstva bivše SFRJ, ali predstavnica slovenske manjšine v Porabju, ki sodi med najmanjše na Madžarskem tudi članica madžarskega CK. Ne eno ali drugo pa ni pomenilo, da po eni strani velika manjšinska skupnost kosovskih Albancev in po drugi strani majhna manjšinska skupnost porabskih Slovencev nista bili v odnosih podrejenosti.

V večini novonastalih in tudi tistih držav, ki so ostale v starih mejah, se prav politična participacija narodnih manjšin izrazito izpostavlja. Danes pripadniki nekaterih manjšin na Baltiku sploh nimajo volilne pravice. Sloveniji po nekaterih značilnosti zelo podobna država Slovaška, se nenehno ubada s problemi razrešitve manjšinskih vprašanj. Nerešena manjšinska vprašanja so nenehni možni vir oboroženih konfliktov tudi med in v večini držav, ki so nastale iz Sovjetske zveze. Tudi povod za vojno na Hrvaškem je bilo prav tako nedorečeno manjšinsko vprašanje. In še bi lahko naštevali.

Prav nekatere od teh držav prisiljene po eni strani z lastnimi težavami, po drugi pa z pogoji, ki jim jih postavljajo tradicionalne demokracije, poskušajo najti različne nove načine in oblike politične participacije manjšin.

Problemi politične participacije in sploh manjšinske zaščite niso rešeni tudi v ti. "starih" demokracijah.³ Parlamentarna demokracija že po svojem bistvu ni nek velik pristaš manjšin, čeprav že od Webra naprej ugotavljamo, da so vse družbe sestavljene iz manjšin, vendar vsaj deklarativno odloča večina, večina zmaga na volitvah, večina izglasuje zakon itd. In če se v takem sistemu pojavi manjšina, ki zaradi nekih svojih posebnih etničnih značilnosti hoče zase neke posebne pravice tudi na področju političnega soodločanja to nujno privede do konfliktov, prav radi namreč pozabimo da je treba v demokraciji med posameznimi skupinami, posebej tudi z manjšinami, pred večinskim odločanjem priti do širokega konsenza.⁴ Večinski narod je torej pozvan, da v okviru svojih demokratičnih struktur sprejema tudi zastopnike manjšin, saj le te živijo v istih ali podobnih družbenopolitičnih razmerah.⁵

Slovenska Istra

V našem prispevku se omejujemo zgolj na nekatere vidike medetničnih odnosov v sferi politike in političnih odnosov, pri tem je treba seveda upoštevati značilnosti vzorca ankete, ki pri italijanski populaciji zajel nekoliko širši teritorij oziroma vse tri obalne občine.⁶ Kljub temu, da smo posebej v vprašalniku v Izoli, nekoliko dopolnili vprašal-

³ O tem glej tudi Jesih (1994) v manjšine v prostoru Alpe Jadran str.162-165

⁴ To stališče zagovarja tudi Pelinka, (1988) v *Leben lassen ist nicht genug*, str. 236 in dalje

⁵ F. Zwitter (1995), str 61

⁶ Vzorec podrobneje predstavljen v Medvešek: Metodološki okvir raziskave v slovenski Istri, str. 7

nik s vprašanji, ki omogočajo tudi politološko analizo medetničnih odnosov, je empirična raziskava omogočila še vedno le delni pogled na nekatere vidike družbenega življenja italijanske narodne skupnosti, ki so neposredno povezani z njeno politično determiniranostjo v družbenem in političnem okolju in interakciji s slovenskim in ostalim prebivalstvom, glede na ocene naslednjih tematskih področij:

- a. teže, ki jo ima italijanska manjšina v političnem življenju v Sloveniji in v Slovenski Istri
- b. o možnostih urejanja položaja manjšine v posameznih povojnih obdobjih
- c. v stopnji zanimanja za politične dejavnosti slovenskih in italijanskih organizacij in društev
- d. ocene delovanja posameznih političnih strank v prid interesov manjšin
- e. vrednotenju oziroma razlikovanju med političnimi interesi in interesi manjšine
- f. oblikah organiziranja manjšine za zagotavljanje pravic
- g. o stopnji vpliva manjšinskih političnih organizacij na razvoj narodne identitete italijanske manjšine
- h. zanimanju za politične odnose med Slovenijo in Italijo
- i. primerjavi položaja manjšin v Italiji in v Sloveniji
- j. v odnosu do opravljanja družbenih in političnih funkcij
- k. v stališču do zagotovitve manjšinskih političnih pravic pri oblikovanju manjšinske politike in manjšinskega političnega zastopstva.

a. Predvidevanje, da so pogledi o tem, o tem kakšno težo ima manjšina v političnem življenju različni, so je potrdilo tudi v naši raziskavi ob odzivih na trditve, da italijanska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji. Pri skupini Slovenci so se posamezni odgovori v lestvici strinjanja oziroma nestrinjanja s to trditvijo dokaj enakomerno porazdelili, z rahlo tendenco k strinjanju s to trditvijo. Tako se s trditvijo popolnoma strinja 14,1, odstotka, v glavnem s strinja z njo 24,5 odstotka, neopredeljenih je 14,1 odstotka, v glavnem se s trditvijo ne strinja 17,0 in brez odgovora oziroma so izjavili, da tega ne vejo se je izjasnilo 12,3 odstotka respondentov iz skupine Slovenci. Podatki ne potrjujejo vsebine nekaterih že omenjenih pobud. Skupina Italijani, je bolj kritična do teže, ki naj bi jo imela italijanska manjšina v političnem življenju. Tako se kar 65,3 odstotka Italijanov s to trditvijo popolnoma ali v glavnem strinja, le slabih 12 odstotkov pa s tem v glavnem ali sploh ne strinja. Kritična stališča so za manjšinsko skupnost nekako samoumevna, saj bi podobne ali pa še bolj kritične odgovore dobili pri večini manjšinskih skupnosti. Leta 1992 smo na enako vprašanje v Lendavi dobili podobne rezultate, vendar so le ti kazali večjo politično samozavest pripadnikov madžarske manjšine, saj se s to trditvijo ni strinjala približno četrtina vseh vprašanih Madžarov.⁷ Odgovori slovenskih respondentov pa kažejo, da večina na manjšino kot političen subjekt gleda kot na nekaj samoumevnega.

b. Sicer pa sta obe skupnosti, kar se tiče politike dokaj pasivni, oziroma se o njej zelo težko izpovedujeta. Prav politični razlogi so bili tisti, ki so jih anketarjem največkrat navajali tisti, ki niso hoteli odgovarjati ali so se obotavljali na zastavljena vprašan-

⁷ O tem glej obširneje v Jesih: *Medetnični odnosi in politika*. Razprave in gradivo 28, str. 86-91.

ja, posebej je to prišlo do izraza pri posameznikih iz vrst italijanske narodnosti, ki so doživeli izseljevanje v povojnih letih, pri mlajši generaciji tega straha nismo zasledili. To nam potrjujejo tudi odgovori na vprašanje v kolikšni meri je v različnih povojnih obdobjih italijanska narodna skupnost v Slovenski Istri imela možnosti urejanja svojega pravnega položaja. Respondentom smo dali na voljo odgovore na vprašanja za obdobje od 1945-1954; od 1955 do 1974; 1975 do 1990 in po večstrankarskih volitvah.

Preglednici 1 in 2: Odgovori na vprašanje v kakšni meri je v različnih povojnih obdobjih italijanska narodna skupnost v Slovenski Istri imela možnosti urejanja svojega pravnega položaja?

1	nič	malo	precej	zelo	ne vem
Slovenci					
1945-54	16,7	20,4	6,0	4,2	52,7
1955-74	4,7	25,1	18,0	5,0	47,3
1975-90	1,8	9,9	35,0	13,1	40,2
1991-	2,1	8,9	30,5	17,5	41,0

2	nič	malo	precej	zelo	ne vem
Italijani					
1945-54	30,9	25,7	7,9	2,6	39,6
1955-74	25,0	31,6	9,2	2,6	32,9
1975-90	13,8	31,6	29,6	5,3	19,7
1991-	11,8	32,9	20,4	9,2	25,7

c. Na vprašanje ali se udeležujejo političnih prireditev, ki jih organizirajo bodisi slovenske bodisi italijanske organizacije in društva jih za slovenske politične dejavnosti ne kaže nobenega zanimanja čez 60 odstotkov Italijanov in Slovencev. Odstotek Slovencev, ki ga sploh ne zanimajo italijanske prireditve, je še nekoliko večji in znaša 73,8 odstotka, vendar pa tudi skoraj polovica vprašanih Italijanov ne kaže nobenega zanimanja za lastne politične dejavnosti. Redno ali občasno se udeležuje političnih prireditev italijanskih organizacij in društev nekaj več kot 6 odstotkov vprašanih Slovencev. Povedati moramo, da je odstotek nekoliko večji predvsem pri obiskovanju kulturnih dejavnosti, ki jih organizira italijanska manjšina. Med anketiranimi Italijani se lastnih političnih prireditev udeležuje dobrih 20 odstotkov vprašanih. Zanimivo je, da se prireditve slovenskih organizacij redno udeležuje za odtonek večji delež Italijanov kot Slovencev. V celoti gledano politične dejavnosti, ki jih organizirajo, bodisi italijanske bodisi slovenske organizacije in društva, ne pritegnejo pozornosti večjega števila populacije, nekoliko večja udeležba Italijanov na lastnih prireditvah je samoumevna in v

bistvu vpliva na nekoliko večjo udeležbo italijanske populacije na političnih prireditvah.

Preglednica 3: Zanimanje Slovencev za dejavnosti, ki jih organizirajo italijanske in slovenske organizacije in društva

Udeležuje se:	redno		občasno		ne udelež., zanima		ne zanima	
	ital.	slov.	ital.	slov.	ital.	slov.	ital.	slov.
organizacije								
dejavnosti								
kulturne	1,8	6,0	16,2	30,3	20,9	24,0	61,0	39,7
verske	0,3	3,9	4,5	14,4	16,0	16,8	79,0	64,8
športne	2,1	7,1	8,1	18,3	23,0	27,0	66,8	47,6
politične	0,5	3,1	5,8	11,3	19,9	24,3	73,8	61,3

Preglednica 4: Zanimanje Italijanov za dejavnosti, ki jih organizirajo italijanske in slovenske organizacije in društva

Udeležuje se:	redno		občasno		ne udelež., spremlja		ne zanima	
	ital.	slov.	ital.	slov.	ital.	slov.	ital.	slov.
organizacije								
dejavnosti								
kulturne	28,8	3,9	41,2	32,0	15,7	28,1	14,4	35,9
verske	16,6	11,2	17,9	19,1	24,5	19,1	41,1	50,7
športne	7,9	5,2	17,8	16,3	25,7	22,9	48,7	55,6
politične	13,2	3,9	9,2	6,6	28,3	27,6	49,3	61,8

d. Zanimalo nas je tudi, kako vključeni v raziskavo ocenjujejo delovanje političnih strank prid interesov manjšin. Med tem prišlo do nekaterih sprememb na slovenskem strankarskem prizorišču, (kot je znano je prišlo je združitve več strank), kljub temu, da je kar čez 70 odstotkov Slovencev in okoli 60 odstotkov Italijanov odgovorilo z "ne vem", dobljeni rezultati vseeno pokažejo določene trende. Če izvzamemo lokalno Zvezo za Primorsko, ki po mnenju slovenskih respondentov največ naredi za interese manjšine, slovenski respondenti nekoliko bolje ocenjujejo tri stranke, ki so do 1996 oblikovale koalicijo na državni ravni. V ospredje postavljajo ZLSD, sledijo ji LDS in SKD, tem strankam sledijo še Zeleni in SDS in pa tudi Demokratska stranka. Italijani so veliko bolj kritični do delovanja slovenskih političnih strank, saj tudi Zvezo za Primorsko bolj kritično vrednotijo kot Slovenci, hkrati pa ji tudi največji delež vprašanih Italijanov pripisuje, da se najbolj zavzema za interese manjšin. Od že prej omenjenih velikih strank, je po pričakovanju med Italijani najbolj ugoden odmev dosegla ZLSD za katero 5,2 odstotka Italijanov meni, da zelo veliko naredi za interes manjšin, sledita ji tako kot pri Slovencih LDS s 4,6 odstotka in SKD s 3,3 odstotka. Na splošno rečeno slovenske

politične stranke pri zavzemanju za interese manjšin tudi na področju kjer manjšina biva niso prav razpoznavne.

e. Posebej nas je tudi zanimalo, kaj naj bo za pripadnika manjšine pomembnejše, interes manjšine ali politično prepričanje. Pokazalo se je, da nekaj več kot 50 odstotkov Slovencev meni, da morata biti za pripadnika manjšine enako vrednotena politično prepričanje in interes manjšine, le 2 odstotka vprašanih meni, da je pomembnejše politično prepričanje. Tudi pri Italijanih so stališča podobna, s tem da kar 54 odstotkov Italijanov daje prednost interesom manjšine, vendar slabi štirje odstotki menijo, da je politično prepričanje pomembnejše in 41,4 odstotka, da je oboje enako pomembno. Rezultati kažejo, da se predvsem italijanska manjšina pri svojem delovanju ne ravna zgolj po etničnih kriterijih, da so skoraj enakovredni tudi splošni politični kriteriji posameznikov. Temu mnenju se močno pridružuje tudi slovenska večina. Z vidika morebitnega oblikovanja etničnih konfliktov lahko takšno naravnost ocenimo zelo ugodno, saj ni opaziti izrazite polarizacije med etničnim in političnim, kar prisotno v marsikaterem narodnostno mešanem okolju.

f. Podobna tendenca se kaže pri tudi odgovorih na vprašanje kaj potrebujejo pripadniki manjšin za uresničevanje posebnih pravic. Vprašanje je bilo postavljeno tako, da so se respondenti opredeljevali med lastno politično stranko, družbeno organizacijo manjšine in strankah večinskega naroda. Za večino vprašanih Italijanov (preko 90 odstotkov) pripadniki manjšine najbolj potrebujejo lastno družbeno organizacijo, sledi pomoč strank večinskega naroda, še najmanj pa se zavzemajo za lastno politično stranko, čeprav tudi te povsem ne zavračajo. Podatki dopuščajo sklepanje, da ljudem ustreza sedanja politična organiziranost in pluralistični vidik delovanja manjšine; ob tem pa del vprašanih pri delovanju manjšinske organizacije pušča še nekaj praznega prostora. To se kaže tudi v odgovorih na vprašanje v koliki meri manjšinske organizacije vplivajo na oblikovanje identitete manjšin. Ob postavljenem vprašanju ali dosedanje oblike organiziranja narodne manjšine ustrezne je izražena velika stopnja strinjanja s sedanjimi oblikami organiziranja, saj le 7,2 odstotka vprašanih Italijanov meni da sploh ne ustrezajo, 16,3 odstotka jih na to vprašanje ni odgovorilo ali odgovorilo z ne vem, kar 66,4 odstotka pa meni, da ustrezajo popolnoma ali deloma.

g. vprašanje o stopnji vpliva manjšinskih političnih organizacij na razvoj narodne identitete italijanske manjšine ponavadi različno ocenjevano in se suče od precenjevanja pa do podcenjevanja njihovega vpliva. Med respondenti italijanske narodnosti je njihov vpliva na razvoj narodne identitete zelo visoko ocenjen, saj kar 88,9 odstotka v vprašanih meni, da vplivajo na razvoj manjšinske identitete precej ali zelo. To deloma pojasnjuje tudi veliko stopnjo zadovoljstva z dosedanjimi oblikami organiziranja manjšine

h. S področja sfere politike nas je še zanimalo v kolikšni meri politični (in drugi) odnosi z Italijo vplivajo na položaj manjšine. Dobri politični odnosi z Italijo so po mnenju velike večine vprašanih obeh narodnosti zelo pomembni za razvoj italijanske manjšine, pri tem predvsem italijanski respondenti dajejo rahlo prednost odnosom na regionalni ravni, medtem ko pri Slovencih praktično ni nobene razlike med pomem-

bnostjo odnosov na državni in regionalni ravni. Še večji pomen kot političnim pripisujejo italijanski respondenti odnosom na področju gospodarstva in kulture.

i. Prav tako nas je zanimalo kako posameznik posamezne skupine ocenjujejo položaj manjšin v Italiji in v Sloveniji.⁸ Čeprav tako slovenski in italijanski respondenti v večji meri menijo, da je položaj manjšin v Italiji slabši ali mnogo slabši kot v Sloveniji, med njimi le obstajajo različne ocene zaščite manjšin v Italiji. 13,3 odstotka vprašanih Slovencev meni, da je zaščita manjšin v Italiji mnogo ali dokaj boljša kot v Sloveniji, 11,7 odstotka, da je enaka, 38 odstotkov pa, da mnogo slabša. Tu smo vsekakor pričakovali še večjo kritičnost slovenskih respondentov. Respondenti iz skupine Italijani so v 20,9 odstotka odgovorili, da je zaščita, manjšin v Italiji mnogo ali dokaj boljša kot v Sloveniji, da je enakih v 22,4 odstotka odgovorov in da je slabša 28,8 ali mnogo slabša (2,6) v 31,4 odstotka odgovorov.

j. Stališča do zagotovitve manjšinskih političnih pravic pri oblikovanju manjšinske politike in manjšinskega političnega zastopstva v pravnih aktih se med obema skupinama razlikujeta, vendar obe skupini menita, da je to precej ali zelo pomembno, to meni 50 odstotka Slovencev, 31,1 odstotek jih tega ne ve ali ni odgovorilo in 18,4 odstotka, da to ni potrebno pri zagotovitvi političnega zastopstva; da je to precej ali zelo pomembno meni 68,4 odstotka vprašanih Italijanov, 10,5 odstotka, da to ni potrebno, stališča o tem pa nima 21,1 odstotka respondentov italijanske narodnosti.

k. Položaj italijanskega jezika v odnosu do opravljanja družbenih in političnih funkcij za večino. Tako meni le 3,7 odstotka vprašanih Slovencev, da je preveč možnosti uporabljanja jezika pri opravljanju družbenih funkcij, da jih je ravno prav 64,4 odstotka, da jih je premalo 3,5 odstotka, 21,4 odstotka pa tega ne pozna. Da so Italijani nekoliko bolj kritični je razumljivo, vendar je kar polovica vseh vprašanih menila, da je premalo možnosti za uporabo italijanskega jezika pri opravljanju družbenih funkcij 19 odstotka teh možnosti ne pozna in 29,4 odstotka jih je menilo, da je teh možnosti ravno prav. Rezultat nas je nekoliko presenetil, tudi če ga primerjamo z odgovori na podobno vprašanje v Lendavi, kjer sta stališči obeh skupin bila veliko bolj skupaj.⁹

Sklep

Čeprav včasih obstaja vtis, da je večina vprašanih s področja politične artikulacije manjšinskih interesov rešenih, in da je problem politike v medetničnih odnosih stabiliziran in ne predstavlja novih konfliktov, temu še dolgo ni tako. Vplivi politike na medetnične odnose in medetničnih odnosov na politiko so obojestranski in v stalnem dinamičnem spreminjanju. Na to nam kažejo tudi posamezni vidiki zajeti v raziskavi.

Predvidevanje, da so pogledi o tem, kakšno težo ima manjšina v političnem življenju, različni, posamezni odgovori v lestvici strinjanja oziroma nestrinjanja s to trditvijo

⁸ Vprašanje je bilo postavljeno v množini, tako, da ni oredeljevalo samo položaja slovenske manjšine v Italiji ali italijanske v Sloveniji

⁹ Prav tam, str. 89

so se dokaj enakomerno porazdelili. Kritična stališča so za manjšinsko skupnost nekako samoumevna, saj bi podobne ali pa še bolj kritične odgovore dobili pri večini manjšinskih skupnosti. Leta 1992 smo na enako vprašanje v Lendavi dobili podobne rezultate, vendar so le ti kazali večjo politično samozavest pripadnikov madžarske manjšine, saj se s to trditvijo ni strinjala približno četrtnina vseh vprašanih Madžarov.¹⁰

Sicer pa sta obe skupnosti, kar se tiče politike, dokaj pasivni, oziroma se o njej zelo težko izpovedujeta. V celoti gledano politične dejavnosti, ki jih organizirajo, bodisi italijanske bodisi slovenske organizacije in društva, ne pritegnejo pozornosti večjega števila populacije, nekoliko večja udeležba Italijanov na lastnih prireditvah je samoumevna in v bistvu vpliva na nekoliko večjo udeležbo italijanske populacije na političnih prireditvah.

Na splošno rečeno slovenske politične stranke pri zavzemanju za interese manjšin tudi na področju, kjer manjšina biva, niso prav razpoznavne.

Posebej nas je tudi zanimalo, kaj naj bo za pripadnika manjšine pomembnejše, interes manjšine ali politično prepričanje. Rezultati kažejo, da se predvsem italijanska manjšina pri svojem delovanju ne ravna zgolj po etničnih kriterijih, da so skoraj enakovredni tudi splošni politični kriteriji posameznikov. Temu mnenju se močno pridružuje tudi slovenska večina. Z vidika morebitnega oblikovanja etničnih konfliktov lahko takšno naravnost ocenimo zelo ugodno, saj ni opaziti izrazite polarizacije med etničnim in političnim, kar je prisotno v marsikaterem narodnostno mešanem okolju.

Podatki dopuščajo sklepanje, da ljudem ustreza sedanja politična organiziranost in pluralistični vidik delovanja manjšine, ob tem pa del vprašanih pri delovanju manjšinske organizacije pušča še nekaj praznega prostora. To se kaže tudi v odgovorih na vprašanje v koliki meri manjšinske organizacije vplivajo na oblikovanje identitete manjšin.

Dobri politični odnosi z Italijo so po mnenju velike večine vprašanih obeh narodnosti zelo pomembni za razvoj italijanske manjšine, pri tem predvsem italijanski respondenti dajejo rahlo prednost odnosom na regionalni ravni.

---

¹⁰Isto kot opomba 7.

Literatura:

- Capotorti, Francesco**, Study on the Rights of Persons Belonging to ethnic and Linguistic Minorities. New York , 1979
- Dvojezičnost individualne in družbene razsežnosti. Ljubljana, 1984
- Glotz, Peter**: Der Irrweg des Nationalstates. Stuttgart, 1990.
- Hargreaves, Alec G., Cathreine Withol de Wenden**: The political participation of ethnic minorities in Europe: A framework for analysis. New Community, (Warwick) 20, 1, 1993, str.1-8
- Jesih Boris**: Medetnični odnosi in politika. Razprave in gradivo št. 28. str. 86-91, Ljubljana 1993
- Jesih Boris**: Ali se male narodne manjšine razlikujejo od velikih. Predavnje na kongresu: Narodne skupnosti v Evropi, (v tisku), Brdo/Egg, 1996
- Leben lassen ist nicht genug. Izd. Reinhold Henke, Dunaj, 1988
- Manjšina kot subjekt. Zbornik referatov in razprav. Uredil Boris Jesih, Ljubljana, 1996
- Manjšine v prostoru Alpe - Jadran, uredila Sonja Novak Lukanovič, Zbornik referatov, Ljubljana, 1994
- Ribičič, Ciril**. Manšinska zaščita. Slikanje strahov. Delo, Ljubljana, 38, št. 166 (20. 7. 1996) str. 28-29
- Seminar on the Multinational society. Background paper prepared by Otto Klineberg. UNO, Ljubljana, 1965
- Soininen, Maritta, Henry Bäck**: Electoral participation among immigrants in Sweden: Integration, culture and participation. New Community, (Warwick) 20, 1, 1993, str. 111-130
- Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih. UL RS 65/92.
- Zakon o volitvah v državni zbor. UL RS 44/92
- Zakon o lokalnih volitvah. UL RS 72/93

Žagar, Mitja. Mnenje o pobudi za oceno skladnosti zakona o evidenci volilne pravice (UL RS 46/92), zakona o volitvah v državni zbor (UL RS 44/92), Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (UL RS 65/94), Zakona o lokalnih volitvah (UL RS 72/93) in Statuta mestne občine Koper (Primorske novice: Uradne objave, Koper/Capodistria, št./No. 9 z dne 26.6.1995) z Ustavo republike Slovenije, ki jo je s pobudniki sestavil (13.6.1995) in vložil (14.7.1995) Danijel Starman, dipl. iur., v imenu "Državlanske pobude 'Slovenska Istra'" - upošteva sklep (U-I-283/94) Ustavnega sodišča Republike Slovenije v postopku za preizkus pobud Danijela Starmana in Julija Tittla iz Kopra ter drugih sprejet na seji dne 6. julija 1996, elaborat INV, Ljubljana 1996, nenatisnjeno, 21 strani.

Summary

Politics and »the political« in interethnic relations

In spite of the impression that the majority of issues concerning the sphere of political articulation of minority interests has been solved, and that the problem of politics in interethnic relations has been stabilized, no longer generating new conflicts, the practice is far from being so. Impacts of politics on interethnic relations, as well as vice versa, are mutual and subject to constant dynamic changing. This is confirmed by individual aspects included in our research.

Answers to the question of the role of minority in political life were evenly distributed on the scale of agreement versus disagreement. Critical standpoints of the minority community are quite understandable, since similar or even more critical answers would be acquired by most minority communities. In 1992 the same question, posed in Lendava, led to similar answers, though they pointed to a higher degree of political self-confidence of members of Hungarian minority, since one quarter of all the Hungarian respondents disagreed with the statement claiming their low status in political life.

As far as politics is concerned, both communities are rather passive and find it difficult to express their views. On the whole, political activities organized by either Italian or Slovene organizations and associations, do not draw the attention of a larger part of population. Somewhat greater participation of Italians in their own public events is self-evident and affects a somewhat greater participation of the Italian population in political events. Generally speaking, Slovene political parties are not very recognizable even when striving for local minority interests.

The focus of our interest is whether minority interests or political convictions are the more important issue for minority members. Results show that the Italian minority does not mainly follow merely ethnic criteria, and that political criteria of individuals are to them almost equally important. This opinion is shared by the Slovene majority. From the viewpoint of the possible arising of ethnic conflicts, such attitude can be esteemed very favourably since there is no explicit polarization between the ethnic and the political, which is present in many an ethnically mixed region.

The data allow for the conclusion that the present political organization, along with the pluralist aspect of minority activities suits the inhabitants of the region, though part of the interviewees believes some changes in minority activities would be welcome. This is evident in the answers to the question as to the degree of influence the minority organization has on the formation of minority identity.

Good political relations with Italy are, in the opinion of the vast majority of interviewees, pertaining to both ethnic communities, extremely important for the promotion of Italian minority. Italian respondents, however, give a slight preference to relations at the regional level.